

MARIÁNSTVÍ XI. DÍL - O mariánských soškách a skladbách, o sochách svatých a nahých, o jednom žijícím barokním skladateli, o hledání lásky muže a ženy...

Karel Funk

Nejprve z mailování s přáteli:

KF: Byl jsem v roce 2009 na krásné akci. Můj příbuzný a kamarád Petr z Černošic u Prahy, úspěšný, skromný a altruistický to podnikatel ve stavebnictví, si obydil svůj postavený dům. Pozval mne na vysvěcení sochy Panny Marie. Je to úžasný dům v prvorepublikovém stylu se zahradou na svahu. Směřem do ulice (ul. V Horce je nerušná, místní) si ve zdi zahrady udělal výklenek a do něho dal asi dvoumetrovou sochu Panny Marie, docela hezká. Obličej je jen naznačen, ale stačí to. Kdo by se chtěl podívat na Internet, tak na: Petr Váňa (sochař), a v rubrice galerie - Panna Maria pro Černošice. Pro mne to bylo nečekaně milé i v tom, že mezi muzikanty, kteří tam na ulici pod baldachýnem cosi starodávného zahráli a zazpívali pro dav pozvaných, byl i můj idol od mládí, pan profesor František Xaver Thuri – dirigent, pedagog, hráč na řadu nástrojů, profesor konzervatoře a hlavně hudební skladatel. Jak krásná je třeba jeho Vodní hudba pro Český Krumlov. Když jsem se Petra ptal, který to je, hned mne přes mé zdráhání představil. To bylo moc krásný srdečný popovídání s pivem v ruce. Mistr vyslechl mé "vyznání lásky" a obdivu včetně toho, jak mne kdysi rozradostnilo, když jako jediný z hráčů vážné hudby měl už v sedmdesátých letech obrovsky dlouhé kudrnaté vlasy do koule kolem hlavy. Pravil, že mu tehdy občas někdo řekl slečno, já pravil, že mně tehdy taky. Měl jsem ho zafixovaného i podle toho, jak ho kdosi mile označil - jako posledního žijícího barokního muzikanta a skladatele v Čechách. Nejen zevnějškem a hraním, ale on uměl dobře skládat ve stylu baroka (ale nejen v tomto stylu, jak mi hezky připomněl). Hrál na spoustu nástrojů a byl s ním tehdy občas někde otištěn rozhovor. Možná že se i těmi vlasy pro novináře trochu vyčlenil z té šedi hráčů vážné hudby, takže byl dost známý. Dnes má pan profesor míň vlasů, ale snad ještě širší a radostnější duši. Celou tu akci jsme shodně přirovnali k typickým barokním slavnostem pod širým nebem.

LZ: Tak vida. Hezká socha se najde jen tak u soukromého domu v ulici, a na veřejných prostranstvích jsou ze současné tvorby často všelijaké ošklivosti nebo provokující nepodařenosti, jako třeba u Klenové. Nebo třeba ta nahá těla v Litomyšli od slavného současného sochaře, postavená do fontány v parku. Zdá se mi, že jsou nahá úplně

zbytečně, jen pro takovou divnou zajímavost, aby choulostivým, až provokativním vyobrazením upoutala kolemjdoucí. Mrzí mě, že se jejich vyzývavá nahota stává pro turisty pobídkou k pózování před fotoaparátem v jejich blízkosti. V letních měsících za nimi dokonce lovci takovýchto obrázků vstupují přímo až do fontány. Spřízněnost holt může být ve vyšším i v nižším

KF: Ano. A tvůrce jim to nabízí k "atraktivnímu", neobvyklému, provokativnímu vyžití vyfocení se. Lidi poslušně myslí, že když to tak slavný mistr udělal, tak že to je umění, a ono je to spíš asi haraburdí. Tak jak to píše Zrzavý, Drtikol, Březina a jiní o umění, že skutečné umění je jen to, které oslavuje něco božského (nemusí to být tématicky, ale i náplní, náladou, pojetím). A dobře řekli, že dnes se umělci snaží na sebe jen upozornit, hledají výjimečné a šokující instalace... Moderní umělec může vyjadřovat i nízkost atd., ale ne tím, že slepě sestoupí do temnot podvědomí a vynese (kanalizuje) je do díla jako do odpadní jímky, ale tím, že je pozná a přetaví, projasní, zpracuje, tedy že nabídne divákovi i východisko.

Mohutné historické sousoší na Palackého náměstí v Praze obsahuje rovněž nahotu, ale to vše je zařazeno do napětí závažného dramatického děje (osudu) našeho národa, kterým sousoší mluví na první pohled. A co ta skupina soch v Litomyšli?

LZ: Asi to přeháním, ale je to jen příklad za mnoho jiných. Pro mě to vypadá, že ty sochy někdo svlékl a ta těla tam trčí bez oděvu nedobrovolně, jaksi bezradně. To asi proto, že na těch tělech nevidím jinak nic pěkného, jen konstatování nahoty a tak se mi takové sousoší zdá v tak navštěvovaném parku smutně zbytečné. Bije tu do očí jen hrubá bezradná modernost. Je to šokující, provokující, disharmonizující, ale proč? To je málo! To přece nemůže být samoúčel. Tyto sochy jsou ovšem jedněmi z mnoha, které nám po naší vlasti různě trčí, vykukují, hyzdí a podobně. Patrně nejhorší narušení přirozenosti prostředí jsou kovové příšernosti v sochařském parku u hradu a zámku Klenová. To, co by dříve patřilo uklidit do přítmi skladů jako zmetky, za které se autoři styděli, se dnes vystavuje málem jako heroické počiny. Krásné prostředí nemá být vyfackováno a překřičeno něčím, co sem neladí. Některé duše asi nesnesou harmonii a něčím ji musí nakopnout.

KF: Mnohdy to vydávají za účel umění. To je jako když do muzikálu o svaté Janě (Jeanne d' Arc) vymysleli a připsali naši autoři ještě milostnou aférku Jany s důstojníkem, holt bez erotiky ani ránu. Všimni si, a není to těžké, že takováto díla narušují nebo zcela ničí energetickou kvalitu onoho prostoru. Porovnej si, jakou náladu bys

tam měla bez těchto děl, a jak zanikne, překřičena hrubou vyzývavostí a nápadností těchto narušitelů kdysi vyladěného prostoru. Je to jako vzít klasický obraz minulých věků, například mnohé madony, Zvěstování, Růžencovou slavnost, Primaveru, Návrat ztraceného syna apod., a přimalovat do krajiny nebo mezi postavy dejme tomu závodníka na motorce nebo výfuk od auta. Takovým tvůrcům chybí pokora a úcta k práci a vkusu těch, kteří okolí kdysi vytvořili. Zabrali navštěvovaný prostor bezohledně pro sebe. Trochu to na mne působí jako někdejší rudé hvězdy na klasických malebných, esteticky vyvážených domech jako byly radnice, muzea či školy.

Mariánská socha v Černošicích, o které píšu, je sice taky moderní, ale v něčem je tu opak: je to dílo jemné, vkusné, a hlavně účelně vřazené do smyslu uctívání náboženského, tedy do výklenku ve zdi, která ohrazuje zahradu domu. Niky, kapličky či výklenky se sochou světce dnes už v Čechách u nových domů nevidáme. Mnohem častěji ještě na Slovensku, v Polsku, Rakousku... Kouzlo toho je právě v té nenápadnosti, kdy je kolemjdoucí či kolemjedoucí, pokud je vnímavější, najednou překvapen něčím náboženským, co by už dnes nečekal. A je to (pojetím i umístěním) nevťiravé, jemné a tím cennější. Tedy to nešokuje, ale poukazuje k něčemu vyššímu. A že onen sochař, jak je vidět, nesnižuje úroveň svých děl tím, že by sekal jednu sochu jako druhou, protože jsou žádány.

PH: To s tou nikou u Tvých přátel, to je jedna z mála věcí, které bych rád realizoval. Tady, přesně řečeno v Týnci, mají na té hlavní ulici, která se vine celým městečkem, v jednom přízemním domku výklenek nad dveřmi, opatřený malými skleněnými dvířky. A za nimi stojí Panna Maria s Ježíškem v náručí. Stála tam vždycky, i v těch uplynulých "pověstných" rudých letech. A pak jsou tu ještě "ti", které zmiňuješ jinde, naši letci. Postavil jim už někdo pomník? Oni za nás bojovali, oni byli těmi berany, kteří strážili stádo. My jsme je pranýřovali, zavírali a některé dokonce zabili. Nikdy nebude dost slz a ponížení, za ty mladé životy, které obětovali ve službách Royal Air Force pro svou "Vlast!!!", která se jim takto odvděčila. A pak jedna sedmina platného voličstva odejde k volebním urnám pětadesát let po celosvětovém válečném běsnění a hodí hlasovací lístky pro ty všeničící rudý ohně.

LZ: Napadá mne jeden propastný rozdíl: hluboce oduševnělý a poctivý podklad ničím neposkvřené tvorby Františka Bílka - a proti tomu z větší části chmurná a povrchní tvorba řady současníků, aktivovaná, jak píšeš, často jen poptávkou. Jsou poplatní zájmu o sebe, Bílek naopak ze své nejvyšší potřeby vyjadřuje hloubku lidské duše a její provázanost s božskými silami, aniž by se ohlížel, zda ho někdo

pochozí nebo ocení nebo si jeho sochu koupí. Je pohroužen do vyjádření svých celoživotních postojů a promýšlí se poctivě lidským bytím, které nachází spjaté a prolnuté s existencí Boží. Bílek je do tvorby bytostně cele harmonicky vnořen, nestává jejím zpovrchnělým štvancem, který jen krmí rozbujelý maloměšťácký snobismus a potřebu být středem pozornosti. Často tu dnes nemluví opravdové umění, chráněné štítem pokory, ale jen chtivost zviditelnit se, šokovat. Bílek se svou tvorbou stojí důstojně a tiše. Někteří dnes svými artefakty (často spíše šrotem) hulákají, řvou, provokují, šokují. Nepovznášejí. Srážejí.

KF: Ano, jsou to díla jaksi karmicky zauzlovaná, mentální cáry, sutiny, vyhlížejí mrtvě nebo smutně, bez východiska, jako jakýsi umělecký sklep či smetišť. Není tam ani úcta k estetice lidského těla jako díla stvořitelova. Preferuje se zruďné, chorobné, groteskní, prvoplánově ohyzdné.

Všimněme si, že v klasickém umění jsou i úžasné a neprovokující akty, jde o upřímnou oslavu krásy těla, o vystižení charakteru osoby nebo děje, zatímco dnes je mnohdy nahota odpuzující, zohavující, zruďná, křečovitě až samoučelně provokující. To ještě není umění, i kdyby to tvůrce všelijak sofistikovane „vysvětloval“. Taky nejsem apriori proti nahotě, ale musí být skutečně dobře pojatá, a v určitém kontextu, okolí, cítění..., takových děl a těl je ale menšina. Uměli to tak Myslбек, Štursa a jiní. Jak úžasné akty (jemné, zasněné...) malovala například Ludmila Jiřincová, první dáma české grafiky. Většinou dnes kromě apriorní či šokující nahoty už žádnou myšlenku, která by dílo opravňovala, nemají. Je to vlastně podobné jako někteří televizní baviči. Když nedokážou udělat inteligentní laskavý humor, jdou na to přes sex, choulostivosti, dvojsmysly, sprosté výrazivo... Určitý, spíš hlučnější (hlučnější i v sobě) typ lidí na to zabere. Neustále vidím tu nejužší souvislost mezi schopností prožívat v lásce a harmonii radost, porozumění svou osobní intimitu, a mezi slušností a cudností navenek, tedy i v duši. Tedy jedno druhým je podmíněno. - A naproti tomu: Jak někteří marně hledají lásku opačného pohlaví, když se krmí tímto? Jak ji pak chtějí najít? Nevytvořili (nebo zničili) pro ni v sobě důstojný prostor. I kdyby šla kolem nich, a často snad chodí, nepoznají ji. Myslím i na ty diváky "obdivovatele", přijímatele kdečeho, co se pyšně prezentuje jako umění. Ničí sami sobě tu nejužasnější posvátnost (myslím nejen uměním, ale i řečí atd.), tedy i schopnost a možnost vzájemného obohacení, naplnění.

Z čím větší respektující vzdálenosti, zabírající plnější pohled na duši, a z čím větší úcty, niterné zdrženlivosti k sobě dva přistupují, tím větší záběr prostoupení druhou osobou v lásce mohou posléze objevit. I

řeku mohu nejprve obdivovat, přehlížet její vzdálenosti, mohutnost, valení se důstojným tempem až po obzor, odraz slunce v ní, odraz měsíce a hvězd v ní..., než do ní vstoupím. - Anebo mohu hned vlítnout rovnou do rozbahněného rákosí. Tam uvíznu a nevidím dál. Snad si tam i rochním, podobně jako žáby. Dál mne bahno nepustí. To je vlastností každého bahna. – Tak je tomu v lásce i v umění.

To jsou zas ti elementálové, skrze které se napojujeme na určitou úroveň lidstva. Stačí vulgární slovo, smyslný vtípek, nedůstojný termín pro část lidského těla a jeho úkony, a už si zatarasíme, zničíme tichý chrám lásky s řadou úžasných nálad, do kterého jsme neuměli ani vstoupit. Jak je to v čistotě a niterné cudnosti a tichosti jiné, než když si akt lásky s tím druhým odbudou kvůli sobě samým, nebo i společně, ale v té hladině sprostoty, bujarosti, chvatu, slizkého laškování atd. Tam je jen niterná hrubost, chtivá sprostota - tak jako ve vulgaritě slovní i umělecké.

A jsme zas u duchů jako byli Bílek, Březina, Zeyer: neodmítali život, nebyli bezkrevní, ale cíleně na sobě lidsky a umělecky pracovali.

Tak. Toto byl přepracovaný úryvek z knihy Výlety do duše Čech. Navažme na tuto pět let starou událost něčím současným. S Mistrem Thurim jsem se nyní setkal znovu. To když mu Petr Řehoř uspořádal k jeho pětasedmdesátinám oslavu formou mše v kostele Všech svatých na Pražském Hradě. Pražští madrigalisté tam provedli Mistrovu Missu in B Barokianu.

Mistr byl úžasně skromný a milý, je jako sluníčko. Chvilku jsme taky povídali. Ta jeho mše je sice v barokním stylu, místy je tam barokní cítění, ale místy baroko překračuje do většího jasu, vitality, jiskření, mohutnosti aj. Líbilo se mi, jak takový obr jako Petr Mistra jemně a pozorně vodí, protože mu nohy už moc neslouží.

Jak jsem tam pozoroval tu barokní výzdobu kostela, pochopil jsem o kus víc baroko v architektuře. Není to jen marný vzdech po ztrátě jasnovidného napojování na světy Ducha, jak panovalo v gotice. Je to i ztráta úcty k Bohu i k Mariánství. Opěvují ho, též nebeskou Matku (spíše ale tu pozemskou srdcervouce truchlící a trpící nad mrtvým Ježíšem) nebo i anděly, se sobeckou sebezáchovnou pudovostí, polidštěně, nakládají si s ním už podle svého, "chválí" ho falešně zlatými nátěry, prezentují vše jen zesvětštěle. Jistě, pozbyli starého jasnovidu, který ještě otevíral výšiny v gotice. Ale jak to baroko proniklo všude, i do posledního venkovského kostelíka, tak je z toho vidět skoro vášeň zalichocovat se Pánu vnucováním mu svých představ. To už není, jako před tím, oslava Pána a svatých uměním, ale přísná a

bohaprázdná modloslužba. Někdy možná i vyhrožováním boží mocí, cizostí a vzdáleností od člověka. V té chvíli mi to připadalo až jako drzost. To už je de facto ateismus a materialismus v duši, jen s křečovitým náboženským nátěrem. Lidi to tehdy "bavilo", protože se nemuseli povznést, jen se bát, a to je snazší. Vlastně pak i církev je měla tam, kde potřebovala. Měli k tomu jen tu falešnou úctu, jako k ukřižovanému muži, ne ke Kristu. Dochází mi, že odtud už vede cesta i k celé té dekadenci (od-božštění, od-úcty) výtvarného umění až po dnešek. Baroko a později v literatuře naturalismus (v opeře verismus) byly mezníky v úpadku umění od božsky inspirovaného ke kalům podvědomí.

V naší době, tedy po propadu 20. století dále do zla, už nelze uvažovat o budoucí cestě celého lidstva k Bohu. Byl by to jen naivní, povrchní, nereálný sen. Dělení už nastalo a ti, kteří odmítají cokoli vyššího, odmítají to dnes – na rozdíl ještě od středověku - už plně vědomě, tedy ze svého já a z duše vědomé, a tedy si nesou plnou odpovědnost za svoji budoucnost. Ještě nejsou „na soudě“, jak se dříve říkalo. Ale neděleme se pyšně na „my-dobří“, směřující ke spáse, a „oni-zlí“. Mnohdy jsme kdesi mezi a nezáleží ani tak, k čemu se hlásíme, jako zda tím žijeme. Nikdo z nás neví, jak se zachová v dalších karmických křížovatkách, které nás čekají. Podstatné je ale věřit a hlavně dnes už i vědět o trvalé pomoci Krista i Panny Marie.

Ale ještě k Mistru Thurimu. Má v oblibě Svatou Horu u Příbrami. Jeho prvním dílem pro Svatou Horu je kantáta k 650. výročí milostné sošky Panny Marie Svatohorské, nazvaná "Musica Sacromontana jubilatica". Skladbu napsal ve stylu barokním, jen část před závěrečnou písní přechází do stylu soudobého. Autor tím zdůrazňuje význam Svaté Hory pro generace minulé, současné i budoucí.

Těžištěm jeho činnosti, jak je v pojednání na internetu, se však stává stylově rozmanitá kompozice, jejímž centrem je tvorba, která se opírá o techniky a principy barokní a klasicistní hudby. Nejsou to kopie barokních a klasických děl, ale zcela osobitý styl, který odhaluje pomocí určitých stylových prostředků vnitřní duchovní a hudební bohatství autora. Thuriho hudba k nám promlouvá se zdravou radostí, které nikdy nechybí hluboký hudební rozměr. Pro svou originalitu a stylové zařazení je profesor Thuri nazýván "posledním českým žijícím barokním skladatelem".

Napsal o sobě mj.: „Duchovní hudbě jsem zasvětil podstatnou část svého života, a to jako varhaník, sbormistr a komponista. Tato činnost se odehrávala v dobách, kdy u moci bylo zřízení, které všemu, co zavánělo kadidlem, nejenže nepřálo, spíše to hodlalo definitivně zničit

a odepsati. Navzdory této zjevné nepřízni se však v chrámech zpívalo a hrálo a chrámové sbory byly i inspirací a počátkem vzniku mnoha rodinných společenství. Bohu díky za to!... Myslím si, že Hudba je jeden z největších Darů, které člověk skrze Ducha svatého dostal od svého Tvůrce! Hluboce věřící skladatelé do svých prací vkládali to nejlepší, čím chtěli chváliti Pána ... Jejich kompozice naplňovaly a naplňují onu tajemnou nádheru mystických prostor chrámů a tyto spojené Síly měly za cíl jediný: pozdvihnouti srdce věřících nad bědy a těžkosti našeho vezdejšího života. Samozřejmě, že Hudba musí být provozována s úctou a pokorou, s kvalitou interpretační, aby plnila svoje pravé poslání. Proto mne neuspokojuje (ba přímo odrazuje a vyhání) naplňování sakrálních prostor nevkusnými trampskými písničkami. Chrám je přece Domem Božím a všechno v něm by mělo pozdvihovat srdce vzhůru! Žel Bohu i zde je dávána často přednost těmto aktivitám – právě na úkor hudby duchovní.“